

Ann. VI.

Num. XXI.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem
ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GEBETHNER ET WOLF

Apud "KRONIKA RODZINNA"

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS

AMERICAE SEPTENTR.

Apud FRIDERICUM PUSTET

IN GERMANIA

S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.

Apud FRIDERICUM PUSTET

IN CANADA

Apud LIBRAIRIE GRANGER FRÈRES

VARSAVIAE POLONORUM

Rakowskie Przedmiescie, 15.

VARSAVIAE POLONORUM

Krakowskie Przedmiescie,

LONDON W.

28, Orchard Street.

NEW YORK

52, Barclay Street. 436, Main Street.

CINCINNATI

RATISBONAE in BAVARIA

MONTREAL

1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

PATERNAE AUCTORITATIS DIMINUTIO	Senior.
MORTUORUM CULTUS	H. D. V. Pieralice.
DE NOVA ARTIS FORMA QUAM A FLORIBUS SIVE A LIBERTATE APPELLANT.	I. Antonelli.
ITUS, REDITUS	F. Xav. Reuss.
DE PETRO VANNUCCIO QUI VULGO DICITUR <i>IL PERUGINO</i>	G. P.
DE MUSICO GENERE QUOD « ORATORIUM » NUNCUPATUR.	Hersilus.
RERUM HODIERNARUM FESTINATIO.	M. Lani.
SATURIO. Comoedia latinis versibus conscripta et in tres actus distributa	I. B. Francesia.
DIARIUM VATICANUM.	Actuarius.
SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS. De recta pronunciatione latinae linguae dialogus	I. Lipsius.
ANNALES	Propoplicola.
LIBRORUM RECENSIO	F. X. R.
AENIGMATA	A. M. Astensis.

In tertia operculi pagina:

PER ORBEM	Viator.
LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.	

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCIII

SOCIETAS LATIALIS EDITRIX

(ROMAE, Via Tomacelli, 15),

tria volumina vulgavit novissimae collectionis, quam inscripsit:

EXCELLENTISSIMI POETAE IUVENIBUS EXPOSITI.

Quae quidem volumina — ILIAS — ODYSSEA — AENEIS veneunt singillatim lib. 2; (pro commentarii *Minerva* sociis, lib. 1,50).

Satis est probatum rationem optimam litterarum opus explanandi — sive poema sit, sive drama —, viam facillimam ut eius artificium plane intellegatur, in narratione positam; ab eo vero factam, qui plane, ex omnibus partibus universaque pulcritudine opus idem perceptum, totum referat. Ita narrator praeclarum opus exponens, una commentatur, illustrat; iuvenis autem qui legit — neque iuvenis solum! — operis formam omnino claram ac definitam sibi fingit, atque aptissimum apparatus ad archetypum deinde gustandum. Quamquam *quot* ii sunt qui primigenia possint delibera?... Non est igitur dubium quin iuvenes pariter et culti viri ex his narrationibus oblectamentum simul atque utilitatem percepturi sint, prout apud Anglos factum iam vidimus de narrationibus ex Shakespeare, quas Carolus Lamb concinnavit. Adde volumina nostra omnia — partem propriam « Bibliothecae Commentarii *Minerva* » constituentia — pluribus, iisque pulcherrimis figuris esse ditata; quin imo *Aeneidem* celeberrimis Pinelli artificis immaginibus exornari.

Eadem Societas Latialis Editrix nuperrime veno posuit

CHARTULAS DIRIBITORIAS VERGILIANAS

ad amussim reddentes tabulas quas Pinellius, ineunte saeculo XIX, ad *Aeneidem* illustrandam descripsit.

Chartulae hae, praeter quam quod artis specimen exquisitissimum constituant, mirabile eruditis viris, discipulis, praeceptoribus offerunt subsidium, ut magni poematis praecipua in mentem revocent magisque adfigant.

Series quinquaginta et unius chartularum, quas elegans theca apposite fabrefacta custodit, venit lib. 3; chartula quaeque lib. 0,10.

Cuneta requirantur a

SOCIETATE LATIALI EDITRICE

(Romae, Via Tomacelli, 15).

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes Idib. Novembr. an. MDCCCCII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

In Italia
Lib. 15, M

PATERNAE

SUNT qui patet mur, diminu indole emerget et afflatu quodrum, quo societur ae perturbatio quaestio, quae est, utrum seil qui suapte pravitate nascatur, et crea humani, ad pessiuus boni inquiunt, — caeci cilles, tardi, immprobi, et perversus argumen tum facti validitate fit pessim potest, in animo animus integer e dominus, ad Defectus insuper potest, quia corpora quia spiritus non itaque aut ex in « quidditatem » i anima humana esentia » sua vel res humana non est, lieus habebitur spem esse debere, lubitum parere, v tens sua; ideoque non atrox suapte fit suo, arbitrio, connisa.

Atqui huie ver omnium gentium tium, et ubique de educanda semper gesserunt familiarium, neque populi publico futuros fore adoles eos a pueritium improbumque marunt; probe s derant:

*Naturam expellat
Quod natura*

*Quod si con-
enasei quosdam*

(1) Cfr. num. XIX

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.PATERNAE AUCTORITATIS DIMINUTIO.⁽¹⁾

SUNT qui paternae auctoritatis, de qua querimur, diminutionem a prava quadam filiorum indole emergere affirmant; alii autem ab halitu et afflato quadam civilium nostrorum temporum, quo societatis ultima funditus permiscentur ac perturbantur. Atque illa hic in primis quaestio, quae vel summos apud philosophos est, utrum scilicet homo esse possit nee ne, qui suapte pravus, atrox, impius ineluctabiliter nascatur, et crescat exitio sui, exitio generis humani, ad pessima quaque tantum pronus, et cuiusvis boni insolens. Quemadmodum enim, — inquiunt, — caeci, surdi, gibbosi, claudi a nativitate oriuntur, quemadmodum hebetes, imbecilles, tardi, immemores, fatui ab ortu, ita et improbi, et perversi esse animi possunt. Sed adversus argumentum possibilitatis, argumentum facti validius pugnat: « nemo enim reperire fit pessimus ». Defectus esse in corpore potest, in animo esse non potest. Omnis enim animus integer est, et liber, seque, sui arbiter dominusque, ad quae malit sponte convertens. Defectus insuper in corporis instrumento esse potest, quia corpus partes habet; in anima vero, quia spiritus non habet partes, esse non potest; itaque aut ex integro integra est iuxta suam « quidditatem » in genere et specie, et omnino anima humana est, aut si a quidditate, ab « essentia » sua vel recedat, vel excedat, iam anima humana non est, sed vel belluina, vel angelicus habebitur spiritus. Patet ex hoc rationalem esse debere, rationis montu trahi, cui iuxta lubitum parere, vel minus potest libertate abutens sua; ideoque non est prava, non iniqua, non atrox suapte, non impia, sed talis iudicio fit suo, arbitrio, voluntati contra ius fasque connisa.

Atqui huic veritati tuendae consensus quidam omnium gentium adest; nam et ubique gentium, et ubique locorum parentes, respublicae de educanda sobole legibus, impendio curam semper gesserunt, neque privato aerario patres familiarum, neque reges, neque senatus, neque populi publico pepercérunt. Quamobrem tales futuros fore adolescentes suos censuerunt, quales eos a pueritia educassent, et proinde primum improbumque neminem natura esse existimarentur; probe sciebant enim, litterisque tradiderant:

*Naturam expellas furca, tamen usque recurret;
Quod natura dedit, tollere nemo potest.*

Quod si concedatur modo hic, modo illie nasci quosdam indole, ut ita dicam, perver-

(1) Cfr. num. XIX.

sos, improbos, pravos, quos nec monita, nec exempla, nec disciplina, nec punitio emenderint, exceptio et concessio haec regulam firmaret potius, non infirmaret; quemadmodum enim ex eo quod caeci, gibbosi, claudi, surdi nonnulli nascantur, non inde sequitur in civitate surdos, claudos, gibbosos, caecos esse omnes vitio naturae, gentis, civitatis, sic si qui ingenio suo inflexibili improbi videantur existere, non ex iis argumentum erui recte potest, quo de universis pessima asseramus; nam « nil deducitur de particularibus umquam ».

Ideoreo, et perpensis, quae sunt huiusmodi, recte et iure ponimus in improba nascentium adolescentium indole paternae auctoritatis diminutionem non posse reponi.

Tertia ergo tanti mali causa quaerenda est, uti fertur, ab halitu ut ita dicam, et afflato quadam corrupto et pestifero, quo nostra ista tempora infecta labuntur, et labuntur in peius. Saeculis nostris nec adulabor, nec blandiar; at neque insectabor, nec detrahram. Si vera essent singula quae veteres tradunt, iamdiu in pessimum lapsa omnia essent, et nunc versaremur inter pessima pessimorum. Hoc abest. Plura in melius immutata sunt, plura, — numquid negabo? — in peius corrueunt; ea tamen omnia lege corruunt, (optimae nobis artes exemplo sint), ut ubi inum contigerint, ab imo inde resurgent, et lente ascendant et laboriose ad bonum, pergentia in optimum; siqua tamen optima mortalibus esse possint. Ita ab exiguo ascenderunt litterae ad Ciceronis et Horatii dies, et pulcherrime floruerunt, nec minores iis pictoria virtus, et sculptoria, et quot proxima. Tempore occubere barbarico, rursum resurrecturae millennio exacto. Quid putas fuisse quum, sexcentesimo nobis proximo saeculo, quadam febre correptae, deliraverunt? Atqui iterum convalluerunt, etsi non omnino. Et meliora speramus. Sed quaedam sunt, quae in vita humani generis diuturniore utuntur periodo. Huiusmodi libertas fuit. Tyrannis istam corripuit, ungue ac dentibus laceravit, servitatem, captivitatem adduxit, eoque adduxit, ut nec res, nec vita miseris esset reliqua; coniuges, liberi, pudicitia in dominio praepotentium et opprimentium erant. Servus non erat homo, sed res; humanum paucis vivebat genus.

At ubi e Calvariae loco vox illa prodigialis intonuit, mutata omnia sua dirae leges senserunt, et fraternitatis humanae novum foedus emersit, quo caustum est ne quis servus esset, sed frater, et ubi esset spiritus Domini, ibi libertas. Iura belli teterima, elades amphiteatri

excedebant, servitus omnis et captivitas abibat. Quo res humana pervenisset, nisi barbarorum illuvies ferocia, atrocia, immania, turpia a Gothis ad Longobardos, a Longobardis ad Mahometanos, Normannos, Tartarosque reduxisset? Et stabant crudeles victorum leges, quas « feudales » appellabant, stabat oppressio pauperum, stabat ius herile in puellas nubendas. Haec ut abiicerentur opus indignantium saeculorum fuit. A libertate ad licentiam brevis gradus; et, quo nunc sumus tempore, inter libertatem et licentiam contentio est. Nisi prius sibi persuaserint populi libertatem ius esse cuivis, quo a nullo homine prohibeatur bona facturus, non esse ius autem ad mala facienda prout maluerit, et a libertate humana divinam auctoritatem in rerum ordine et natura positam non posse subverti, pax, credo, et tranquillitas non redibunt; sed aestuabunt gentes inter nomina factiosorum, velamen ambitionis, rapacie, turpititudinum, et malitia omnis generis habentium, ut ait Apostolus, libertatem. Haec autem cum modo sint, et varia percrebresentium sermonum voce ferantur, nil mirum si adolescentium animus, cereus in vitium fleeti, auctoritatis principium perosus, etiam in auctoritatis paternae sanctuarium putet impune irruere, et iure irruere, auspice nomine libertatis. Propterea quod, etsi prorsus hac de causa fluere totam non arbitrer paternae auctoritatis diminutionem, magnam tamen censeo pestis partem inde exoriri.

Itaque ad ultima veniam. Sinense imperium, cuius fundamentum praecipuum in sanctitate paterni iuris et auctoritatis est, tribus abhinc miliebus immensum durat. Hoc moneat quanti sit reipublicae restauratio paternae auctoritatis futura. At quomodo restaurabitur? At quando? Cito et facillime, si parentes voluerint; ut porro hi velint et faciant, reipublicae munus est; non enim qui gladium portat, sine causa portat. Venerabiles filii existant patres cultu virtutum omnium a Religione ad abstinentiam; praebeant sese exemplar omnium bonorum abstinentes a vitiis, ab ebrietate ad turpiloquia, a murmuratione ad maledicta; devinciant sibi filios sedulitate bonae educationis, exhibentes sese subditos Dei, legibus et disciplinis obtemperantes non propter iram, sed propter conscientiam. Mox generatio immutabitur, et paternae auctoritatis gloria et veneratio revirescet.

Futurum igitur in manibus parentum est. Fiet illis, prout elegerint.

SENIOR.

MORTUORUM CULTUS.

MAIORES nostri cum recensendos in Deorum numero voluisser eos, qui ex hac vita migrassent, partem eorum, quotquot virtutibus emicueru sublimibus, superis adscripserunt, partem autem, siqui fuissent vel medioeribus et vulgaribus, ut ita dicam, decori meritis, siqui sine laude aliqua et bene patratis obiissent, siqui scelere turpes vivere desiissent nec aliquo facinore optimo labem praeteritam redemissent, ut ille malus, qui omnium pro salute civium supremum provocavit sibi fatum,

praeteritosque dies laudanda morte redemit,

inferis addicendos eredebant, Manesque numerabantur.

Inter Deos igitur utrosque iudicabant, Manesque passim, quadam latitudine legis verboque communi appellatos voluerunt, et ideo de omnibus vita functis praeclarilla XII Tabularum lex: « Deorum Manium iura sancta sunt! »

Hinc funeralicia iura, iura sepulchri, inviolabilia, sancta, et Furii devotus qui sepulchra violasset, pacem requiemque mortuorum turbasset, devotus et addictus suppliciis.

De primis, ea satis fore credo, quae a M. Tullio Cicerone in somnio Scipionis traduntur, quasi ab ipso Africano Maiore Minor Africano filio prolata (1): « Sed quo sis, Africane, alaerior ad tutandam rem publicam, sic habeto. Omnibus, qui patriam conservarint, adiuvant, auxerint, certum esse in caelo definitum locum, ubi beati aeo sempiterno fruantur. Nihil enim est illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quam concilia, coetusque hominum iure sociati, quae civitates appellantur; harum retores et conservatores, hinc – (de caelo) – profecti, hinc revertuntur.... Immo ii vivunt, qui ex corporum vineulis, tamquam e carcere, evolaverunt.... Nisi vero Deus is, cuius hoc templum est omne quod conspicis, istis te corporis custodi liberaverit, hinc tibi aditus patere non potest. Homines enim sunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in hoc templo medium vides, quae Terra dicitur; hisque animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quae sidera et stellas vocatis, quae globosae rotundae, divinis animatae mentibus, eiricos suos, orbesque conficiunt celeritate mirabili. Quare et tibi, Publi, et piis omnibus refinendus est animus in custodia corporis, nec iniussu eius, a quo ille vobis est datus, ex hominum vita mihi grandum est, ne munus humanum, assignatum a Deo, defugisse videamini. Sed sic, Seipio, ut avus hie tuus, ut ego, qui te genui, iustitiam cole et pietatem, quae, cum sit magna in parentibus et propinquis, in patria maxima est; ea vita via est in caelum et in hunc coetum eorum, qui iam vixerunt, et, corpore laxati, illum incolunt locum, quem vides..., quem vos, ut a Graiis accepistis, orbem lacteum nunenpatis ». Ne sim nimius, ista sufficiant, nec alia buiusmodi ab aliis exquiram, quum in Cicerone uno tanta sit scientia ut, si illum legeris, omnes penitus legeris priseae antiquitatis optimos philosophos et scriptores.

(1) *Somnium Scipionis*, § III.

Circa illos autem, qui medioeribus contenti meritis ita vixerunt, ut exiguum colentes virtutem nihil magni adstruxerint, quasi resides et palustres aves valle et stagno contenti, illa Vergiliana sit satis memorare carmina, quae in VI *Aeneidos* libro continentur. Hisce quidem Elysia sunt data piis, qui magno quamvis sine facinore, aut ita egregio, quo superis se miscere potuerint, humiliores tamen coluere virtutes, nec sibi nec aliis nocuerunt, diis, parentibus, maioribusque obsequentes vixerunt, et quantum ferebat humana fragilitas, graviori culpa caruerunt. Sed hasce regiones poeta ingens, theologus et historicus una, *locos* appellat

Fortunatorum nemorum, sedesque beatas,

ubi largior aether, purpureumque lumen, quibus sol proprius, et propria sidera. At ante Elysios variis exercebantur poenis, veterumque malorum supplicia expendebant, et sive sub gurgite vasto infectum elubebant seclusi, seu suspendebantur ad ventos, seu igne exurebantur; exinde, debitam adepti purgationem, per amplum mittebantur Elysium,

*Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam ablueret labem, purumque referret
Aethereum sensum, atque aurai simplicis ignem.*

Absit a me superaddere, quae Maerobius ad rem adduceret in libro circa somnum Scipionis, itemque in *Saturnalium* libro, non uno, sive per Vergiliana recurrit vestigia, sive per philosophica sui temporis gradiatum. Satis aperta sunt, patentque vel eae cutientibus illa, quae retuli, et potius ad ea venio, quae iam ab exordio eluebationis huius, qualiscumque ista fuerit, spectabam.

Manium cultus, sive caelestibus additorum, sive per Elysiorum amoena ambulantum, sive aliquid admissum plus minusve leve expiantum, quo expiato, puris et undequaque fortunatis aggregarentur (1), in ipso iure naturali est; nam iure, minoribus nobis in terra degentibus, illud venerandum videtur, quod diis propriis est immortalibus. Cultus pariter, quamvis pietati proximus, etiam illis debetur disciplina illa maiorum nostrorum, scilicet Manibus eorum, qui vita excesserunt etsi gravioribus imbuti secleribus, poenis inenarrabilibus post obitum adstringendi. Pro vultu enim iecur immortale rostro tudentem, nihil aliud intelligi voluerunt quam tormenta conscientiae, obnixa flagitio, visera, ut ita dicam, animae interiora rimantis, et ipsa vitalia vitae indefessa admissi secleris admonitione laniantis, semperque euras, angores, moeres, si requiescere forte tentaverint, exitantis, tamquam fibris renascentibus inhaerendo, nec ulla sibi miseratione parentis, lege hac, qua, se iudice, nemo nocens absolvitur, nec de se potest suam vitare sententiam, ideoque vermis eius, ut ait Scriptura, non moritur. Sed pietas quaedam erga maiores natu, etsi reos emergit, sed commiseratio quaedam emicat in nobis ex atrocitate, qua cruentant dum agunt sine luce perpetuos dies, dum « in perpetuis tenebris noctes vigilantur amarae ». Quidni? Hermagoras ille Platonicus saecula infinita dinumerans, quibus nocentum animae, in easdem

(1) MACROB., *Somn. Scip.*, lib. I, c. X.

poenas saepe revolutae, sero de Tartareis emergere permittuntur, eas ad naturae suae principia, quod est caelum, tandem purgatione impetrata, remeare docebat; necesse enim est omnem animam ad originis suae sedem reverti. Hinc quae virtutibus deditae corpus tamquam peregrinae incolunt, eito post corpus velut ad patriam ab exilio revertuntur; quae vero corporum illecebris veluti suis sedibus inhaerent, quanto ab illis violentius separantur, tanto serius ad supra regredientur (1). Propterea solemnia pacandis, et luendis Manibus Februa constituta sunt, iuvatque Ovidii nostri subiucere, quae ad nostram rem leguntur in *Fastis* (2):

Februa Romani dixere piamina Patres;

Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem....

Mensis ab his dictus; secta quia pelle Luperci

Omne solum lustrant, idque piamen habent:

Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,

Tunc cum ferales praeteriere dies.

Omne nefas, omnemque mali purgamina causam

Credebat nostri tollere posse senes.

Graecia principium moris fuit, illa nocentes

Impia lustratos ponere facta putat....

Ah nimium faciles, qui tristis crimina caedis

Fluminea tolli posse putetis aqua!

Quae cum ita fuissent, nam vel de pessimis maiores nostri non desperabant aliquando regressuris in caelum, a quo devios exsulesque diu se voluisserent, lege illa communiter cautum pro Superis et Inferis Manibus est: « Deorum Manium iura sancta sunt! »

Verumtamen Christianae religionis est semper et fuit, quae vera rectaque, confirmare; quae fluxa, revocare; quae errata, emendare; quae falsa vel improba, repellere. Quando igitur de vita functis actum est, ipsa, quae bona et recta erant, ultro probavit, atque hinc Sanctis omnibus collective, quotquot in gloria semperita sunt, diem constitut recordationis illustris, quem plerique populares Apenninicolae nostri vocant Kal. Novembribus *Omnia Sancta*, iudicio meo, excellenti theologia usi; mox, qui sequitur dies, mortuorum suffragiis, piaminibus, Februis sacer est; et formidabili eadem Religio anathemate a *defunctorum sepulchrī* profanum quemque arcit. De sempiternum damnatis nullam mentionem esse voluit, quia in inferno nulla est redemptio; commiserans tamen et pia, non maledicit.

H. DE VECCHI PIERALICE.

DE NOVA ARTIS FORMA

QUAM A FLORIBUS SIVE A LIBERTATE APPELLANT.

NOVISSIMAM liberalium artium rationem iam ubique gentium, anglium artifices sequunt exemplum, a libertate appellant, atque a floribus definitur. Florum quidem nomen ex eo originem dicit, unde insolita haec effingendarum rerum audacia formam sumpsit; nomen autem libertatis quamdam solutiorem notam, ne dicam licentiam, denotat, qua novissimi artifices, graecorum latinorumque exemplorum ineuriosi, et omnium prodigiorum renovatarum artium liberalium negligentes, aliquid insolitum, inauditi

(1) MACROB., *Ibid.*, lib. II, c. XVII. — (2) Lib. II, 2.

tum, inco studio no

Huius chritudini salutatus passim p terrarum, convertisse nova et invissimi, pendive co

Res tam enim habentudinis ad domos, deo atria sive t mis et ads mae plane sitae praecip propriae, qu dieimus. Le constituta, a dextrorum, praeseferat, que. Hanc tudinem aedemantia, ipsa geminato vu apparent.

Cetera ve allata sunt a ribus, ut por floribus, ut o

Data sunt boum cornua, draconumque Sed, neglectis spectibus, ad deundum Ru tantum servant fabrili nova ex gendarumque sed etiam, qu ptoriaque arti pulchritudo. Iame liceat, suaptant ita loca, praesertim mu quid floridum

Et quoniam data opera for res maximis p XV, ante inno ritiam vixerunt Robbia fratres dum rati sunt iuvari.

At, pace tam idem ferme co abreptos sensi tatis perarduo, iudicabunt. Al nare, suppel nulla est a ntionis partium, nem scalpere v aut factum aliad spectus mont spicunt et aesi

Tartareis emer-
rae suae prin-
purgatione im-
esse enim est
sedem reverti.
corpus tamquam
corpus velut ad
quae vero cor-
libus inhaerent,
parantur, tanto
(1). Propterea
manibus Februa
nostri subiicere,
in Fastis (2):

tres;
na signa fidem....
elle Luperci
men habent;
ra sepulchris,
es.
mina causam
enes.
a nocentes
utat....
nina caedis
qua!

a vel de pessimis
nt aliquando re-
evios exsulesque
immuniter cautum
us est: « Deorum

eligionis est sem-
aque, confirmare;
errata, emendare;
dellere. Quando igi-
t, ipsa, quae bona
t, atque hinc San-
not in gloria sem-
t recordationis il-
res Apenninicola
us Omnia Sancta,
ogia usi; mox, qui
agiis, piaminibus,
ili eadem Religio
ulchris profanum
m damnatis nul-
a in inferno nulla
tamen et pia, non

CHI PIERALICE.

FORMA A LIBERTATE

um rationem iam
artifices sequuti
ant, atque a florii
nomen ex eo origi-
ne effingendarum
it; nomen autem
notam, ne dicam
mi artifices, grae-
rum incuriosi, et
arum artium libe-
nsolutum, inaudi-

(2) Lib. II, 2.

tum, inconditum reperisse sese et attulisse, novo studio novisque operibus, putant.

Huius rationis Ruskinius ille, vir totius pulchritudinis subtilissima acie aestimator, consalutatus est auctor; qui profecto, cum neglecta passim pulchritudine humanorum operum, ad terrarum, agrorum silvarumque formas sese convertisset, mutuanda inde censuit speciminam nova et indicia, quibus insistentes artifices novissimi, suum aliquem modum pingendi scalpendive conderent.

Res tamen haud nova sub sole. Vulgatum enim habemus omnem formam primam pulchritudinis ad exornanda vel delineanda regum domos, deorumque aedes, vel mausolea, aut atria sive theatra, ex arborum aut florum formis et adspectibus esse desumpta. Quae formae plane super additae sunt et super appositae praecipuae legi cuiusvis pulchrae aedis propriae, quam nos a συμπτίζει, graeca voce dicimus. Lex est nimirum, ut, media certa linea constituta, aedificium omne omnisque aula sive dextrorum, sive sinistrorum eamdem formam praeseferat, veluti eodem stilo geminatam utrinque. Hanc primam vero legem circa pulchritudinem aedium non arborea natura, sed animantia, ipsaque humana facies suaserunt, quae geminato vultu utraque ex parte simili modo apparent.

Cetera vero a plantarum regno plerumque allata sunt ad ornatum, ut columnae ex arboribus, ut porticus ex silvis, ut meandri ex loti floribus, ut capita columnarum aut ex palmibus, aut ex acantho.

Data sunt alia animantia, ut aries, vel boum cornua, vel pavonum caudae, colubrum draconumque spirae, et delphinorum corpora.

Sed, neglectis aliquantulum animantium adspectibus, ad plantarum florumque formas redeundum Ruskinius censuit. Id autem non tantum servandum dixit ut aediliciae arti, sive fabrili nova exempla ornandarum aedium effingendarumque suppellectilium praesto essent, sed etiam, quod nimis fuit, ut pictoricae sculptoriaeque artibus nova quaedam praeluceret pulchritudo. Iam huius ad tramitem, quo maxime liceat, sua artifices specimina effingunt, et aptant ita locorum adspectus, ita hominum, ita praesertim mulierum personas reddunt, ut aliiquid floridum prae sese praef'erant.

Et quoniam huiusmodi conatus nonnullos, data opera forsan, aut sponte sua ducti, pictores maximi protulerant, qui saeculo XIV et XV, ante innovatam graecam latinamque peritiam vixerunt, ut Lippus et Botticellius et Robbia fratres, sic eorum vestigiis insistentium rati sunt, et eorum magisterio nostros iuvaviri.

At, pace tantorum virorum dicam, non in idem ferme consentient nepotum iudicia, quae abreptos sensim viros censemunt studio novitatis perarduo, et aberrantes ab aequo tramite iudicabunt. Aliud enim habetur aedem adornare, suppellectilem effingere, quo in opere nulla est a natura posita lex nisi geminationis partium, vel συμπτίζει; aliud hominem scalpere vel pingere, vel reddere gestum aut factum aliquod, prout historia narrat, vel adspectus montium aut maris, prout oculi conspicunt et aestimant.

Non enim flexam mulierem invenies ullibi, etsi agili corpore praeditam, quae liliaceae stellae possit aequari, non comas herbarum ad modum fluentes aut floridas, nec flexas quasi florentis luti brachia, non corporis habitum ad palmarum modum inclinatum, non vestes ad instar campanularum finitas.

Quare fit ut novissima haec tentamina viros praeseferant et mulieres praeter naturam creatos, et vix ab artifice, somnianti delirio productos. Res apta quidem ad exornandas tabulas, quae prodeant in foro ad rerum venalium indicium, non vero ad humanos casus et affectus et facinora scalpenda marmore. Factum est itaque nova hac arte, ut unum iuvamen potissime adlatum sit liberalibus operibus, aucta scilicet et perfecta earumdem tabularum forma, quae sive in parietibus, sive in diariis, merces, spectacula, medicinas enuncient earumque laudes canant.

Si autem sermo sit de aedilicia arte atque de fabrilibus quae eam adiuvant et complent, de textili dico et aurifica, et suppellectilibus omnibus exornandis intenta, fateor libens, maximum iuvamen hisce omnibus nova libertatis seu florida forma esse praestitum. Quinimmo hisce novissimis temporibus effectum videmus, ut, adiuvante vieissim industrii tot artificium manu et aemulationis stimulo, tenui pretio quidem sibi quisque comparare possit artis specimina, in suppellectilibus domesticis praecipue, quae numquam maiores nisi ditissimi habuissent. Hoe modo pulchritudinis adsiduo spectaculo paratum quoddam domesticum gaudium humilioribus quoque gentibus est, atque exemplar oblatum vel pueris, unde haurire primum queant certum pulchrarum rerum iudicium et gustare optimorum adspectuum voluptatem.

Quibus plane rationibus laudare iuvat et plaudere novis ausibus, et libertatis hunc sive florum novum stilum amico excipere vultu.

Qui tamen immutare pertant liberalium maximarum artium in humanis formis a natura ad amussim desumptis colores et adspectus, hand aliter aestimam di sunt, quam irritum quoddam conamen fluxissimi illius usus quotannis fere renovati, quem vix in vestibus et pileis varie aptandis virgines pariter matronaeque inepta cura sequuntur. Saero igitur in artis templo inconditae florealium audaciea haud magis diurnam vitam, quam annua illa vestium ratio obtineat, faciles vates prae-nunciamus.

I. ANTONELLI.

ITUS, REDITUS ⁽¹⁾

Incedunt hilari fronte, celerrimo
Gressu, par iuvenum, quos data dextera
Haud pridem, geminusque
Sponsos fecerat annulus.

Advenere procul, nec facili via:
Nati rure, casae taedia rusticæ
Mox sensere; petuntque
Urbis moenia principis.

(1) Imitatio carminis germanici *Hin und zurück* clar. F.W. Weber, in quo ipse carmen anglicum *The lights of London* imitatus fuerat.

Nox incubit, hiems saicit; at impiger
Elanguere gradus nescit euntium,
Queis funeralia tandem
Rident clara Lutetiae.

Hic (ceu fama refert) civibus obviam
It Fortuna, suis visa clientibus
Auri, sole vel uno,
Ferre ingentia pondera.

— « Cur, quae sors alii prospera contigit,
Non — aiunt — etiam nos eadem iuvet?
Nos Fortuna iucabit
Audaces: Cumulabimus

Auri vim rutilam, vincere lampades
Doctam multifidas, urbs quibus afflit,
Per quas, nocte sub ipsa,
Fulget plena meridies. »

Lente praeterit triste triennium,
Nec Fortuna semel laeta fit obvia
Inquietibus. Immo
Visit tecta Penuria;

Visit cruda Fames. Morsque, tenerrimam
Quae bis progeniem matris ab arido
(Flentis quippe miserta
Infantis) rapit ubere.

Luctantur miseri, queis via quaelibet.
Et quaecumque patent (vix numerabiles)
Omni ex parte tabernae
Lustrantur: tamen aurea

Heu! Fortuna latet. Venit interim,
Allatura cibum, parca cubiculi
Atque annosa supellec,
Mensis praeda brevissimi.

Re iam speque carens, immedicabili
Dum languore perit, migrat inhospita
Par ex urbe, iugali
Distracto prius annulo.

Moerentes repetunt quod, male providi
Ingratique, solum dulce reliquerant,
In quo, libera curis,
Est exacta puertia.

Victum cum paleis, queis super accubent,
Exorata dabit gratia civium;
Quae si desit, omissa
Coena, sub Iove dormient.

Illis o utinam, rus redeuntibus,
Arrideret adhuc prisca domuncula!
Aut, quem demetit emptor,
Priscus, pinguis agellulus!

Urbis luctiferae quam fugientibus,
Sub noctem, facies splenduit ultimum,
Vir, funeralia cernens
Iam longinqua Lutetiae:

— « O vos — ingemuit — tam mihi noxae,
Luces multifidae, vestra quot avios
Eheu! papiliones
Vis absorbuit ignea!

Ah! serae lacrimae si coalescerent,
Vestris elicite, Lumina, victimis,
Exortum mare finem
Diris poneret ignibus. »

FRANCISCUS XAV. REUSS.

DE PETRO VANNUCCIO
QUI VULGO DICITUR IL PERUGINO (1).

ITALUS natione quidem, civitate Umber, patria vero ortus municipio oppidi, quod italice *Città della Pieve*, id est « Plebana-civitas » appellatur, hic Petrus fuit, qui natus anno millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto traditur. Sed is talis est, quales optimi viri, summi habentur, qui, praecelare gestis, amplissimorumque fama meritorum, non genti, non civitati, non patriae, non sibi, sed universi humani generis ad honorem decusque nati videntur, aeternitate ingenuarum artium et immortalitate nominis celebrati. Quorum vita non excidiis, non incendiis, non subversione publicarum privatarumque rerum fertur insignis, sed totidem processit aucta prodigiis, quod opera suae patrarunt artis, quod aereae indolis monumenta reliquerunt. Nocentes nemini, invantes pluribus pertransierunt, atque utinam (triste melioribus fatum!) dies terrasque, in quibus ver-

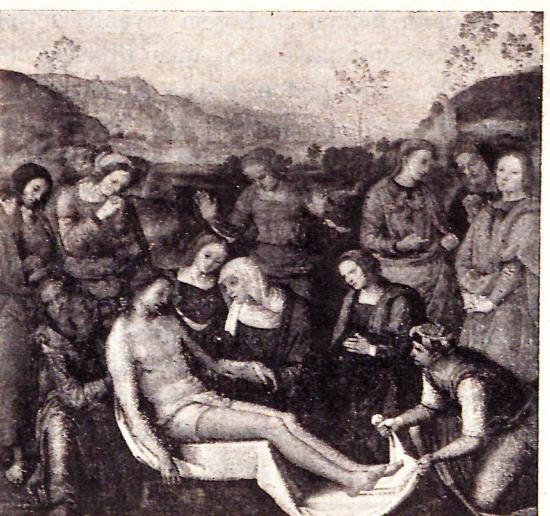
Petri Vannucci imago, quam ipse pinxit.

sati sunt, sudore et lacrimis non plerumque rorassent!

Sed aut numquam et nusquam, aut saltem raro fuit optimum ingenium bona cum sorte compositum. Haec veluti rerum lex frequens omnes reurat historias, qua virtutem semper ab adversis circumdata, semper a malevolentia exagitatam aspicimus, et saepissime oppressam. Si igitur hoc stigmate virtus recte cognoscitur ac distinguitur, Petrus noster virtute potens habebitur, quem praesentem invidia pessima odere plures et calumniati sunt passim, ne sepulto quidem parcentes: quorum ab invidia et calumnis ille tamen se emersit gloriae adeptus fastigium, in quo et qui ante eum fuerant, uti Giottus, Angelicus Faesulanus, Nicolaus Alumnus, comiter excepserunt, et qui post eum fuerunt, quales Raphael Sanetius Urbinas, huius discipulus Iulius Romanus, et quotquot e Romana schola pectoria sunt, eum collocarunt.

Itaque aetatis anno suae undecimo, ducente Patre, Perusina moenia ingressus est, ut qui

(1) Figuras, quae scriptum hoc de Petro Vannuccio eiusque arte illustrant, debemus editrici officinae Desclée, Lefèvre et Soc., quibus publicas gratias habemus.

Petri Vannucci tabula Christum referens e Cruce depositum.

puer esset uberrimae spei iam iudicatus a Francisco de Castro Plebano (hoc tune oppido Plebano nomen), qui illis temporibus in patria pingebat, et proximis in oppidis de Musa eadem optime merebatur. Haec in nos sponte deveniunt; namque mirum est a natali oppido, duci et comite patre, videre migrantem puerum vix decimoprimo anno natum, et Perusiam demigrare, urbem amplissimam et celeberrimam, et ibi tot inter pericula, quae tenellae insidiantur aetati, relinquere impuberem, et in celebri illo Alumni athenaeo pectorio libentissime excipi, et ab hero et principe Nicolao paterno suscipi, ali, erudiri, ita denique haberi, foveri, coli, ut ipse Alumni rationis quasi haeres nuncupatus et suffectus et constitutus sit. Propterea quod in Petro Nicolaum quodammodo reviviscere cernimus, et vestigia, exempla huius ea ratione pingendi proiecta et produeta, prout decebat virum eximiae indolis, qui ubi aliquid sibi statuit imitandum, non servile conficit opus, sed perficit et protrahit in melius et altius, ut virtuti propriae simul oboediat, et non effrenis, non exlex certis pareat pectoris, et sequatur exempla.

Quoniam autem hoc loco sumus, opportunum duo aliiquid addere de more pectorum et ratione pingendi, quae a Byzantinis oborta inereverat, omnemque ferme occuparat Italianum. Byzantinus hic mos totus erat in quibusdam ritualibus figuris, ae typis, a quibus nemini fas esset discedere. Hinc quoties, ex. gr. Iesus reddendus esset coloribus, quoties Deipara, illa

Petri Vannucci tabula, qua Christum effinxit orantem in monte.

tantum facie, illo motu, incessu, actu, illis vestibus, illis coloribus, minime diversis, praebentur. Idem die si Apostolus, si vir, si Confessor, si Martyr, si Virgo: uniuersique aeternum sua species, sua actio, sua vestis, ita ut dicere posses immutabili ritu omnia eadem esse, *eadem* semper *sub formula*, ut aiunt, abiecto illo Horatiano monito:

est quoque cunctarum noritas gratissima rerum,

itemque illud:

... rurata placent.

At qui ille Byzantinus mos! Aridae facies et subfuscæ, exigua membra, angulosæ formæ, procerae, rigidæ: nulla in oculis expressio, nec studium ullum ea reddendi, quæ nostris pingit in vultibus varietas affectuum, qua labia, frons, oculi, vultus denique totus, sermo quidam tacitus mentis sunt.

Pectoria res ita se habebat cum Giottus emeruit, ante quem tamen aliquid Cimabue tenaverat. Andacius liberiusque iste conari, quam-

Deipara Virgo cum Sanctis Nicolao et Bernardino Luocensis, Hieronymo et Sebastiano. — (Petri Vannucci tabula in pinacotheca Perusina asservata.)

plura veris proxima fingere, a ritu illo fumoso et araneoso discedere, rationem indumentorum illam relinquere, novam inducere. Sed mox Giottio Beatus ille Angelicus Faesulanus fausto successerat alite, et pictura novis augebatur incrementis. Emicabat e vultibus animus, apparebant in ore animi motus, in miracula sua pars properabat. Verumtamen in tabulis Faesulanis exiles nimium etiam tum formæ, licet pulchritudine insignes, nimium tenues, altæ; potiusquam viva corpora, spiritus quidam induti vestimentis mortalibus videbantur. Progredi longius audebat Alumnus, et praecelara bonus ita patrabat, ut ipse quasi princeps et auctor Romanae scholæ nuncupari possit. prout fons princeps et auctor fluminis est. Sed a flumine tamen distaret, quia rivus deerat, quo fons flumini copularetur, quum repente Vannucius noster coruseat, qui non modo in rivi volumen aquarum auxit agmen, sed ita propria Minerva increvit, ut fluentum appareret ingens, et haberetur. Virgineus quidam pudor, vere-

cundia quaedam
eies una fortioris
nueci nostri tab
addidit propria
sequetus praeter
non modo novum
esset undeque
piutoris totam ia
quinimo totam pe
litaret. Atqui ha
ratio Vannuccia
in qua Alumni
praceptorum ser
nec tamen vides,
Raphaeli Urbini
tem praesentis
praevides, nond
tamen agnoscis.
Vannuccio primu
si tamen Faesulanu
tabulam Annunciat
tionis excepseris, qu
talis est ut « achen
tipa » nuncupetur,
Virgine Deipara pi
genda, divina min
facie, mortali maiu
omnium saeculoru
pictorumque conse
su data laus est; cuiu
ad exemplar figura
referimus. Quant
quidem suavitas!
quantus oris decor e
modestia simul! Ma
ter est, sed Virgo
Virgo est, sed Mater
Matrem in Virgine
noseis, at nihil femi
neum in ea, praeter
suavitatem indolis
innocentiam aetatis
et morum, et illu
nescio quid, unde ca
pote conversatur in
caelo, pedibus pere
grinatur in terris.

Haec usque ad qua
dragesimum circuite
aetatis annum sibi
par edidit. Placuit
inde addere pingenti
architeconicae speci
men artis, quod ta
men sequenti Com
mentarii nostri num
ro clarius patebit.

G. P.

DE MUSICA

QUOD « ORATORI »
Medio vertente s
rium nova et immort
Raimundi, Romani
porum musicis maxi
artis disciplina, qua

(1) Cfr. num. sup.

essu, actu, illis ve-
re diversis, praebet
us, si vir, si Con-
mienique aeternum
restis, ita ut dicere
eadem esse, eadem
abieco illo Hora-
gratissima rerum.

os! Aridae facies
angulosae formae,
oculis expressio-
endi, quae nostris
pectuum, qua labia,
tus, sermo quidam

t eum Giottus emi-
uid Cimabue ten-
iste conari, quam-

Nicolao et Ber-
nonymo et Seba-
nula in pinacoteca

ritu illo fumoso
in indumentorum
cere. Sed mox
faesulanus fausto
novis augebatur
onus animus, ap-
in miracula sua
tabulis Faesu-
ormae, licet pul-
nues, altae; po-
quidam induit
ur. Progredi lon-
eclara facinora
asi princeps et
ari possit, prouti
s est. Sed a flu-
us deerat, quo
repente Vannuc-
modo in rivi vo-
sed ita propria
pareret ingens,
n pudor, vere-

DE MUSICO GENERE

QUOD «ORATORIUM» NUNCUPATUR. (1)

Medio vertente saeculo decimonono, orato-
rium nova et immortali luce respluit opera Petri
Raimundi, Romani, qui omnibus suorum tem-
porum musicis maxime antecelluit ea sonitum
artis disciplina, quam italice *contrappunto* ap-

(1) Cfr. num. sup.

cundia quaedam adolescentiae, at vires et spe-
cies una fortioris et pulchrioris aetatis Van-
nuccii nostri tabulis insunt, quae omnia ille
addidit propria condens ab indole, neminem
sequutus praeter se ipsum. Quo factum est, ut
non modo novum quid conderet, sed ferme hoc
esset undeque perfectum, et nomen Perusini
pietoris totam iam per Umbriam et Latium,
quinimo totam per Italiam porrecta penna vol-
litaret. Atqui haec diei potest prior pingendi
ratio Vannucciana,

in qua Alumnum
praeceptorem sentis
nec tamen vides, et
Raphaelm Urbina-
tem praesentis et
praevides, nondum
tamen agnoscis. Et
Vannuccio primum,
si tamen Faesulanam
tabulam Annuncia-
tionis exceperis, quae
talis est ut «achero-
tipa» nuncupetur, de
Virgine Deipara ping-
enda, divina minus
facie, mortali maius,
omnium saeculorum
pictorumque consen-
su data laus est; cuius
ad exemplar figuras
referimus. Quanta
quidem suavitas!,
quantus oris decor et
modestia simul! Ma-
ter est, sed Virgo;
Virgo est, sed Mater.
Matrem in Virgine
noseis, at nihil femi-
neum in ea, praeter
suavitatem indolis,
innocentiam aetatis
et morum, et illud
nescio quid, unde cap-
ite conversatur in
caelo, pedibus pere-
grinatur in terris.

Haec usque ad quadra-
gesimum circiter
aetatis annum sibi
par edidit. Placuit
inde addere pingenti
architectonicae speci-
men artis, quod tam-
en sequenti Com-
mentarii nostri nume-
ro clarius patebit.

G. P.

pellamus. Noster enim, cuius incredibilis et
animi et corporis vis in rebus adversis asperis-
que mirum in modum patuit, innumera scri-
psit opera eum profana, tum saera. Ex his ee-
leberrimum habetur oratorium *Iosephus* tali
arte confectum, ut unum sit idemque trinum;
id est in tria inter se distincta oratoria dividi
possit, quae inscribantur: *Patiphar*; *Pharaon*;
Jacob, quaeque seorsim diverso, aut simul eo-
dem loco ac tempore agenda praebantur, ne-

sultantium, verbis abunde esset persecundus,
ut historicus Fetis enarrat; sed id unum satis
sit referre: quum tres instrumentorum sapien-
ter ordinatae collectiones, tres chori, triaque
praecipuorum agmina cantorum (quadrinerti
circiter musici in compositum) sonos ac voces
harmonice mirificeque conflatas misuerunt,
ita vehementes animi motus audientibus sunt
excitati, ut ab exseqnendis oratoriis parumper
desistere omnino opus fuerit.

Utinam vir audens
idemque generosus,
(Americanis praeser-
tim loquor, divitiis
maxime affluentibus)
proprio aere hoc mu-
sicæ artis prodigium
renovandum eure!
Quam bene de mu-
sica, de Italia et de
excellentissimo me-
rebitur auctore iniu-
ria oblitio! Quin imo
hoe nobile facinus,
cuius sumptus non
excedit summam
quinquaginta mil-
lium libellarum, et
lueri gratia susci-
piendum arbitror, le-
ctoribus magnopere
commendo.

Tum in musicis bi-
bliotheicis praecipua-
rum Italiae urbium,
tum in Romana aca-
demia, cui nomen a
S. Caecilia, Raimun-
dianum asservatur
oratorium, quod
quum Riccardo Va-
gnerio academiam
invisenti oculis acci-
piendum praebere-
tur, haec verba praec-
clarus musicus protu-
lisce dicitur: «Quam
parvi efficiemur tan-
to opere perspicien-
do!».

De Laurentio au-
tem Perosio, cuius o-
pera, ut supra dixi-
mus, oratorium, quin-
quaginta circiter an-
nis neglectum, ad no-
vam vitam excitatum
vidimus, in nostro

commentario, ubi primum occasio fuerit oblata.
disseremus.

HERSILUS.

RERUM HODIERNARUM FESTINATIO.

QUANTUM ad res absolvendas priscis celeri-
tate praestemus credo incundum fore si
cognoverimus; tamdiu enim vivimus quamdiu
operamur; itaque si quis plura patraverit, ille
diuturniori vita fruetur. Nam si aetatem no-

Ioannes Baptista praedicans cum quibusdam Sanctis.

(Petri Vannuccii tabula Perusiae asservata).

que tamen a sese ne minime quidem dissideant.
Quot quantisque difficultatibus ad hoc perar-
duum opus conficiendum auctor, maxima mentis
acie ornatus, se expediverit, pauci, qui mu-
sicorum doctrinam penitus perspiciant, plane
perfecteque intelligere valent. Id musicæ sa-
crae inauditum portentum Urbis incolae pri-
mum auribus accepérunt anno millesimo octin-
gentesimo quinquagesimo secundo in theatro,
eui italice nomen *Argentina*.

Heic, nisi spatii angeremur angustiis, incre-
dibilis spectatorum plausus, insolito gaudio ex-

stram priscis Patriarchis illis comparaverimus, quorum vita tot annorum saeculis perficiebatur, quot nunc decadibus nostra, certe minimum vivimus; si vero, quae saeculo quoquo inveniantur, praebantur, in melius de priscis vel producentur, vel ansu novo omnino creentur, in eam hanc veniemus sententiam nunc, prout habetur, unius vitam hominis iure pluribus veterum posse comparari. Quid si Samnitium bellum, si Punicum, quae modo septuaginta, modo quinquaginta per annos producta sunt in mentem revocaverimus? Nunc formidolosissima bella, gigantibus digna praelia, vix tribus mensibus absolvuntur; et rursus arma, certe meliori alite quam antea, quiescunt.

Idque cogitanti mihi etiam utilius appetat; data enim proportione pugnantium, quae olim pugnae miscebantur, ubi consertae fuissent manus, attingebant horrenda exterminia; quis enim Cannense duellum, quis Trasimenum et Trebiam, quis cetera Hannibalis, quis Marii Cimbrii, quis Helveticum Caesaris, quis et sexenta, quae et antea et quae postea instaurata fuerunt? Nunc vix in tota summa belli habentur anissi quot vel uno in praelio tunc desiderabantur a sociis milites inter superstites.

7]

SATURIO.

Comoedia latinis versibus conscripta
et in tres actus distributa.

GER. Hunc puerum mitte...
DIN. Vin' hospes?
SAT. Non deceat.
DIN. Eecur?
SAT. Mille de causis, quas non licet eloqui.
GER. Ne verba vendas mihi pro mercedula.
SAT. Non aedopol genus est hominum nunc foedi.
Nec minus cum iure quam geruli hodie.
GER. Non aedopol nunc istis me verbis territas.
Merce ne dabitur? (1)
SAT. Dabitur: nunc abi.
DIN. Rumores fugito... Consilium capiam.
GER. (2) Abeam? Per omnes adiuro Deos, meum
Ni nunc dabitur munus ad teruncium,
Hinc ego denuo portabo vidulum,
Teque in ius rapiam, bovino ut tibi tergora
Secentur latera. Sic monebis graeculos
Leges romanias didicisse ferulis.
SAT. (Ehu! quae meo collo tempestas ingruit!
Nunc pol plane peri: nam ne nummum quidem
Meis in saccis reperire valeo.
Dabit quis vestrum, spectatores, nummulum?
Verum, quis huic vidulum commisit? forsitan
Venis Theeuropides? Gerra!

GER. Quid mussitas?
SAT. (Verberum caput!)
GER. Dabis ne mercedulam?
SAT. Ne elama, serius redi.
GER. Non redeam!
Heic manebo, clamitabo donicum
Stipem tu mihi dederis pollicitam. (3)

VIII.

CHREMES, SATURIO, GERULUS, DINACIUM et COQUUS.
CHR. Meum qui vexat malis verbis hospitem?
SAT. Oh! Chremes! tandem venis fortunato pede!
CHR. Quis est hic homo, qui tantas turbas facit?

(1) Eum manu prendit, ac retinet.
(2) Logiens animo anxi et irrequietis oculis.
(3) Sublato in altum minaziter brachio, Saturionem pul-
sare minitatur.

Age. Tondentur oves, et, facilius ut aestum caniculae graviter tolerant, velleribus exunnunt nimium productis. Carminator haec arte sua parat, ut molliora nentibus fiant. Inter haec aetas absolvitur, et autumnalibus et hibernis noctibus turmae mulierum colu, fuso, manibus, labris, in pensa ineumbentes assidue, fila deducunt. Post haec taedia: disponentur fila, ordinentur matres telas multo dierum impendio, denique vere atque aestate redenitibus andis perstrepare infima domuum ietibus pectinum et stridore texentum. Proximo autumno confeetae telae dabuntur malleis et aquis verberandae, ut solidiores consistant haereantque tenacius, ad areendum rigentem a membris aerem et imbre, fila inter se. Numquid finis? Nondum. Nam rursus expolianda carminatori magis delicato credentur, ut lana omnis in eundem conveniat morem, ut luceat, ut mollis sit. Tunc perfecta tela forfice et acubus aptanda membris induendis tradetur. Haec omnia, ut videmus, et plurimorum operariorum opus, et plurimos, non dicam dies, sed menses absument. Nunc nihil de iis; lana creditur machinae; huie et lavare, et carminare, et in fila deducere, et ordiri, et texere, et consolidare,

GER. Tuus mihi hospes mercedem derogat
Meis quam miser humeris promerui.
Ni solvat...
SAT. Solvam!
CHR. Dedeceus non patiar
Meis in aedibus! Quid debetur, gerule?
SAT. Ipse solvam, sine, Chremes, dum taceat
Molestus cerberus, qui nec dari voluit
Modicum spatium... Namque marsupium
Portare in sacculis magnum periculum.
Hoc ego aiebam... Hic sed male verberans...
GER. Nunc verba vendis, nuper quasi verbera.
CHR. Habeto, gerule! Missa istae facias.
Exi, Dinacium, due in adiutorium
Hunc in culinam... (1)
DIN. Hunc dixi, here, modo?
CHR. Cur haec, Dinacium?
DIN. Quia hie est omnium
Qui sunt in foro coqui furacissimus.
COQ. Mili haec dicis, mastigia? Minime si taces
Hoc ego macherio tamquam murenulam
Exorsuam, plectam, virgarum lasciviam!
DIN. Ostia sed opus primum cuncta ocludere,
Adnumerare cultros et tegamina,
Quidpiam ne furcifer mihi surripiat.
COQ. Si quid parum moror, faxo ut humi colligas
Dentes: tibi, per Iovem, baculo hoc frangam
[caput (2).
DIN. Me forsan autumas esse iam vitulum?
CHR. Tacet vos. Tu Dinacium mittere
Ne rogo falcam in alienam messem velis.
Missa istae facias quae non intersunt tua:
Eum due intus, committe culinario.
DIN. Eamus. Veni.
COQ. Ero tibi pedissequens.
DIN. I tu piae, te subsequar (3).
CHR. Hospes carissime,
Redi paulisper mecum in cubiculum,
Donicum veniat tempus quo recipiam
Meis in aedibus laeto convivio.
SAT. (Nunc tempus est, Saturio, quo ventrem im-
[pleas] (4).

EXPLICIT ACTUS SECUNDUS.

(1) Coquum indicans.
(2) Macherio servum adgredi stimulat.
(3) Introreditur.
(4) Dum pergit, demittitur siperium.

et expolire unum est sequenti serie fideli. Quod duodecimo mense absolvebatur vel aegre, vel numquam opere et labore intermissis, nunc vix hebdomada absolvitur. Tantum machina potest, quae non sexcentorum, sed vix trium aut decem invigilantum, ne quid gravius accidat, omnia absolvit ac perficit!

(Ad proximum numerum).

M. LANI.

DIARIUM VATICANUM.

Mense Octobri an. MDCCCLII, die 1 SS. D. N. Pius PP. X
eximi viri Francisci Ruspoli, principis Urbani,
«S. Hospiti magistri», coadiutorem dicit Alexandru
Ruspoli, Caeretis principem, cum successionis
privilegio; et Paulum Ceccopieri comitem pontificiae
vigilum cohortis ducent renunciat.

Eodem die coram se admittit excemos viros Ioan-
nem Baptista Ricci, episc. Aesin; Henricum Gab-
riels, episc. Obdenburgensis; Abbeloos antistitem,
Protonotarium apostolicum, athenaei Lovaniensis
rectorem; Iosephum Farrocchi, pro-vicarium Tu-
scianen.; Iosephum De Bisogno, ex XII viris Urbi
eurandae; P. David, Babylonensis Chaldaeorum
Patriarchae procuratorem; Fabium Fani comitem,
ex intimis cubiculariis ab ense et chlamyde; Ioan-

ACTUS TERTIUS.

Scena eadem, quae in act. I.

I.

SATURIO (1).

Non equidem parvum periculum dedit
Negotium baiali, quo vix abfuit,
Ob petulantiam viri, quin agnosceret.
Quid mali? Volebat ipse mercedulam,
Mihi cum semper nullus siet obulus.
Quis sed commisit hunc mihi vidulum?
Uf immortales! quod fulmen in meum caput
Enim miser nunc advenisse dubito
Veracem hospitem, ipsum vel Theeuropidem,
Qui me detrudat male malis aedibus.
Modo sed possim eibis nunc stomachum
Meum placare, nimis ehu! famelicum,
Dein si vapulem, vapulabo laetior.
At non audire fas est passim per compita (2):
Virite lurcones, comedones, virite,
Ventres..... Cur laute vivere non possim
Ego Saturio? At herilis filius venit.....
Personam hospitis simulemus denuo.

II.

CALLIDORUS et SATURIO.

CAL. (3) Adventus nobis hilaritatem tuus
Dedit, Saturio, hospes dulcissime.
Pater nam multis diebus nos siverat
Magnis in angustiis. Opportunissime,
Absque fiducia, de longinquu venis,
Et omnes iubes nos gaudere, incolumem
Uno patre. Tu nobis magna laetitia.
SAT. (Ut docilis est boni parentis filius!)
Si quid boni feci, aut consului fideliter,
Non ullam meruisse videor laudem, puer,
Culpa sed tantum carnisse existumo.
(Mihi sed tantum profui consilio).
CAL. Pater ne redibit?

SAT. Quid sciām, puer.
CAL. Suum numquam fando Callidorum pater
Meminit, hospes?

SAT. Quin imo saepissime.
(At peream si sciām Callidorum dicier.
Ehu! me quot tricis hodie hie implicat!)

(Ad proximum numerum).

I. B. FRANCESIA.

(1) Introgreditur laetus et sine ulla suspicione.
(2) In modum cantantium hominum vino tumentium.
(3) Laeto visu Saturioni fit obvius.

nem Baptista
Italia praeposi-
— die II, mane,
tem, apostolica
rinos pp. Arm-
generalem Ord-
maeum Dessou-
terorum et S. Co-
procuratorem g-
rectione D. N.
Congnis SS. Cr-
latore generale
puellarumque n-
primum refecti-
— die III, mane,
Petrus Respighi
viri Aloisius B-
porum et Regula
Vatic.; Candria
Vespere, Urban
Eduardus Colac-
rumque familiae
— die IV, mane,
Seleucien., et A-
tin et Priverne
Iadien. capitolo
bertus Benigni,
della verità; et
fungens apud di-
spere, in peristy-
habent ad Ponti

12] SELECTA EX
DE RECTA PROMO

Ita enim lego e-
pretes caligant. Qu-
quido scio: vix op-
diu post illa; quia
reperio: SVB · AB
Sallustium quendam
Sallustius ludimagi-
sono disserim du-
Ad disserim autem
Quod illud? Cede, I-
venis, nihil homo e-
obtinuit barbara ha-
et refutavi. Tu Pri-
quamvis figura et i-
differentiam, tamen
quam in metro co-
tianum:

Refert nihil

Ad Q venio, qua-
litteris, quam super-
vices? Fuit olim; se-
quererut (neque a-
illum sonum. Sed d-
Aliter enim paulo
angis; sed hoc non
calium a quibus ex-
“Q quidam litteran-
in equo et equitatu-
tem ex C et V.,.
duplice C, recto et
obscuri versus illu-
plicaret, imo qui le-

Praevaluit postque
Atque alium pro
(Lego “titulum,..)
novum pro se titul
Inspice enim ex du-
aptissime compinge-
pro se titulo... Hac
Fabius duritie dam-
inquiens, quae ad e-
vocales est utilis; a-
quum scribimus.

serie fidelis. Quod
ur vel aegre, vel
intermissis, nunc
tantum machina
e, sed vix trium
quid gravius ac-
cit!

M. LANI.

CANUM.

SS. D. N. Pius PP. X
principis Urbani,
trem dicit Alexan-
dri comitem ponti-
renuntia.
exemis viros Ioan-
sin; Henricum Ga-
bbelos antistitem,
menae Lovaniensis
pro-vicarium Tu-
m, ex XII viris Urbi-
ensis Chaldaeorum
ium Fani comitem,
et chlamyde; Ioan-

nem Baptista Grosoli, Catholicorum coetus in Italia praepositum.
— die II, mane, eximū virum Testi Rasponi antistitem, apostolicae legationis apud Gallos a secretis; r̄nos pp. Armengaudum Valenzuele, magistrum generalem Ordinis «Merceedariorum»; Bartholomaeum Dessous, procuratorem generalem presbyterorum a S. Corde Iesu; Ladislauum Marszałkiewicz, procuratorem generalem congregationis et resurrectione D. N. I. C.; et Germanum a S. Stanislawo, Congr̄is SS. Crucis et Passionis D. N. I. C. postulatorum generalem. — Vespe autem adolescentum puerorumque manum, qui eodem die sacra synaxis primum refecti sunt.
— die III, mane, excipiuntur a Pontifice eius vir Petrus Respighi, cardinalis in Urbe vicarius; exēmi viri Aloisius Budini, alter a Secretis S. C. Episcoporum et Regularium; Venceslaus Giannuzzi, canticus Vatici.; Candrian, Savonensis sanctuarii rector. — Vespe, Urbani Comites Marius di Carpegna et Eduardus Colacicchi e nobilibus stipatoribus, eorumque familiae.
— die IV, mane, exēmi viri Di Lorenzo, archiepiscopus Seleucien, et Ambrosi, episcopus Terracinen., Sestin et Privernen.; Borsatti antistes, metropolitano Iadien capitulo praepositus; clarissimi viri Humbertus Benigni, moderator Urbani diarii *La Voce della verità*; et Iosephus Angslini, eodem munere fungens apud diarium *L'Ossevatore Romano*. — Vespe, in peristylo, cui a «pinea» nomen, aditum habent ad Pontificem Urbani cives trans Tiberim

incolentes ad xv millia numero, quibus Pius PP. X planam religiosamque orationem habet, ex loco Evangelii hodierno die Missae attributo argumentum deducens.

Vulgatur prima SS. D. N. epistola encyclica: *E supremi apostolatus cathedra*.

— die V potestas convenienti Pontificem inter alios facta est Medolago-Albani comiti, et r̄no doctori Aloisio Daelli, canonico Bergomensi.

— die VI, post Purpuratos Patres Aloisium Macchi, «Brevium» a secretis et Iosephum Calasanctum Vives y Tuto, admittuntur exēmi viri Bonito, episcopus Cassanen.; Ludovicus Schuller, antistes Urbanus; clarissimus vir Schell, athenaei Würzburgensis doctor una cum r̄no viro Carolo Henemann ex urbe Meiningen.

R̄ni viri Andreas Scotton inter intimos Pontificis capellanos, et Gothardus Scotton inter intimos cubicularios adnumerantur.

— die VII, mane, audiuntur exēmi viri Thomas De Stephano, archiepiscopus Tranen. et Barolen.; Antonius Savelli-Spinola, S. C. de Propaganda Fide a secretis pro rebus orientalibus; Hugo Boneompagni-Ludovisi, canonicus Vaticani.; et cl. vir Iosephus Crostarosa, catholicorum coetuum praeses in Romana regione. — Vespe coram Pontifice admittuntur Urbanae Operariorum Sodalitatis e mutua caritate legati cum eorum praeside Iulio e marchionibus Sacchetti; et nobilis vir Carolus Querci-Nobili-Della Rovere.

— die VIII, mane, Pontificem invisunt eius vir Iu-

lius card. Boschi, archiepiscopus Ferrarens.; exēmi viri Nicolaus Piccirilli, archiepiscopus S. Severinae; Doebling, episcopus Sutrin. et Nepesin.; Iannuarius Cosenza, episcopus Casertan.; De Waal antistes Urbanus; Foerster doctor eiusque uxor. — Vespe, Basevi eques, publici Germanorum coetus legibus ferendis legatus; Descotes, eques torquatus eiusque familia.

— die IX Purpuratus Pater Andreas Steinhuber; exēmi viri Joannes Cagliero, episcopus Magydenensis; Eutius Parsi, episcopus Balneoregen.; Caetanus Müller, episcopus Gallipolitan.; Pottier canonicus; Iosephus Toniolo, athenaei Pisani doctor; et nobiles viri Franciscus Borghese, Polymartius dux, atque Hieronymus Fani comes.

— die X, mane, Purpuratus Pater Petrus Respighi, in Urbe vicarius; exēmi viri Antonius Delenda, archiepiscopus Athenarum, litteras ferens Graecorum regis; Cristophorus Maiello, episcopus Gravinen. et Montis Pelusii; r̄nus p. Amedeus Bolzettini, novus abbas generalis congregationis Sylvestrinae Benedictinorum. — Vespe, in lapidum museo, aditum obtinent ad Pontificem Hungarorum peregrini, numero centum et ultra.

— die XI, mane, r̄ni pp. Dionysius Schuler, Ordinis Fr. Min. S. Francisci administer generalis; Dominicus Diotallevi, vicarius generalis Ordinis «Poenitentiae»; Gabriel Marius, praefectus congregationis Fratrum Scholarum Christianarum, eorumque consiliarii; denique Sebastianus Wyart, Cistercensium Reformatorum abbas generalis. — Vespe

12]

SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS.

DE RECTA PRONUNCIATIONE LATINA LINGUAE DIALOGUS.

Ita enim lego et clarifico versum, in quo interpres caligant. Quando nota haec littera haud liquidu scio; vix opinor ante bella Punica, sed nec diu post illa; quia in senatusconsulto de Tiburtinis reperio: SVB · AEDE · KASTORVS. Isidorus ad Sallustium quedam refert: «K litteram — inquit — Sallustius ludimaster postea Latinis adiecit, ut in sono disserimen duarum litterarum faceret, C et Q.. Ad disserimen autem duarum aliarum repertam vult. Quod illud? Cede, Isidore, si potes, et hilum si invenis, nihil homo ego. Sed credo, iam tunc tuo aeo obtinuit barbara haec in C pronunciatio, quam dixi et refutavi. Tu Priscianum mihi audi: «K et Q, quamvis figura et nomine videantur aliquam habere differentiam, tamen eamdem, tam in sono vocum, quam in metro continent potestatem .. Et Terentianum:

Refert nihil K prior sit an Q, an C.

Ad Q venio, quae ipsa revera non tam interest litteris, quam superest. Cur enim C non satis ad eius vices? Fuit olim; sed visum hanc addere, quoties V sequeretur (neque aliter) ad efficiendum pinguiorem illum sonum. Sed dicant, cur in G non idem factum? Aliter enim paullo et illa sonat in *anguis*, quam in *angis*; sed hoc non litterarum natura sit, verum vocalium a quibus exceptae, et quibus mistae. Capella: «Q quidam litteram non putabant; et vincerent, nisi in equo et equitatu appareret expresse. Constat autem ex C et V.. Ausonius eam componi vult ex duplice C, recto et inverso. Eam enim ego mentem obsecuri versus illius censeo, quem non vidi qui explicaret, imo qui legeret recte:

Praevaluit postquam gammae vice functa prius C; Atque alium pro se titulo replicata dedit Q.

(Lego «titulum „„») C, inquit, replicata et conversa novum pro se titulum sive indicem litterae dedit Q. Inspice enim ex duplice C, recto et inverso: illud Q aptissime compinges. Possis et legere: «Atque aliam pro se titulo „„ Haec est illa littera, quam magister Fabius duritiei damnat: «duras et illa sillabas facit „, inquiens, quae ad coniungendas demum subiectas sibi vocales est utilis; alias supervacua, ut *equos* ac *aequum* scribimus.

G quartam posui; quae ipsa vi et sono a C quantum abit? Ne miremur prisces diu hunc usitatos pro illa: *acna*, *lece*, *acro*, *Cabino* pro *agna*, *lege*, *agro*, *Gabino*. Victorinus notavit, et in tabulis iudicariis ego ipse legi, QUI · IOUDICARE · NECARINT, pro NEGARINT. Et grammatici testantur hoc vulgo. Festum emendare hac occasione censem: «Camelis virginibus supplicare nupturae solitae erant „, et seribi: «Camelis virgines supplicare...; nam intelligit Gamelios deos, prisca hac ratione per C seribendi, quos virgines et puros ad rem nuptiale ad vocare sane stultum. Terentianus Scaurus: «C cognationem cum G habet. Et ideo alii dicunt *gaunacem*, alii *caunacem*; item *camelum*, *gamelum*. Hanc scripturam retentam arbitror ad bella Punica, argumento nec infirmo, nec infido, quod in illa Duillii columna sola C nota. Ibi enim habetur *LECION*, *MACESTRATOS*, *PUCNANDO* pro *LEGION*, *MAGISTRATUS*, *PUGNANDO*; et non simplici archaismo EXFOCIUNT pro *EFFUGIUNT* sculptum. Atque hoc est quod Ausonius scripsit: «Gammae vice funeta prius C.. Nam Festus quod obniti videatur: «Quae nunc C appellatur, ab antiquis G vocabatur „, nihil est. Fallit scriptura et non ille; quam dirige: «Quae nunc G appellatur, ab antiquis C vocabatur „, sive etiam «notabatur „. Ipsem alibi: «Antiqui per C litterae formam nihilominus G usurpabant „. Viciniam vides. Nec nego tamen quin sonus G litterae paullo diffusior sit et mollior, quem refers appulsa ad palatum lingua, modicello intervallo, lenem spiritum emittens. Nos hodie quam peccamus? Italorum enim plerique ut Z expriment, (1) Galli et Belgae ut I consonante. Itaque illorum est *lezere*, *fuzere*; nostrum *lejere*, *fujere*. Omnia imperite, inepte. Germanos saltem audite, quorum sonus hic germanus *lejere*, *tegere*, ut in *lego*, *tego*. Nec umquam variant. At nos ante I, E, AE, Y semper, dicimusque *jemmag*, *Jaetulos*, *jinjivam*, *jyrum* pro *gemmag*, *Getulos*, *gingivam*, *gyrum*. Mutemur, aut vapulemus.

XIV.

Bigam ecce levem interpono, in qua D, T iugale. Quod vicinæ inter se, quodque adsonent, cur te moneam? Ipse vides. Et passim etiam nunc in libris paullo antiquioribus set et sed, haut et hand alternant; inque lapidibus QUODANNIS, ADQUE; contra

(1) Dubitari nolumus quin Lipsii temporibus ita apud Italos fuerit; ceterum hodie litteram G gutturali prorsus sono pronunciamus — FORFEX.

ATFINIS, ATLECTUS, QUIT (pro QUID), ac talia. Effertur hodie utraque recte, nec praeitione mea ad sonum opus; excipio quod peccant in I, quoties ea vocalem I anteit, et haec aliam. Q. Papirius quispiam auctor et tutor huic culpae advocari potest; cuius haec legi verba: «Iustitia cum scribitur, tertia silaba sic sonat, quasi constet ac tribus litteris T, Z et I cum habeat duas T et I. Sed notandum, quia in his syllabis sonus iste litterae Z inveniri tantum potest, quae constant T et I, et eas sequitur vocalis quaelibet, ut *Tatius*, *ostia*, *iustitia* et talia. Excipiuntur quaedam nomina propria, quae peregrina sunt. Sed ab his syllabis excluditur sonus Z litterae, quas sequitur littera I, ut *otii*, *iustiti*. Item non sonat Z cum syllabam ti antecedit littera S, ut *iustius*, *castius*. O nugator! vere enim sic appello nebulam grammatici, non grammaticum, et quem mihi certum nec esse quidem a prisco aeo. Unicum hoc fragmentum hominis exstat, nec aliud; cui ipsi utilium lumbi et renes diu fracti!»

— «At enim, Murete, — inquam — etiam Ciceronis iocu in Actium quedam id stabilit; qui allusione nominis subiecit ζητει. Ergo ut Graecorum illud Ξ pronunciatum T».

— «In fronte — inquit — aliquid est; in se et inspezione nihil. Allusio fuit, sed in propinquuo sono, non eodem. Et age: si ea pronunciatio, cur nemo veterum de littera T tale aliquid prodidit? Aut quae causa cur sonum ante I magis, quam vocalem aliam, mutet? Non dixeris. Et sperno audacter hasce ineptias vel uno arguento, quod nulli consonantium (alterum quam in vocalibus) sonus duplex. Tu igitur, Lipsi, ne audi. Non item Isidorum, qui magnum scilicet arcanum huius litterae vulgarit: «in breviculis quibus nomina continebantur, T notam in capite versiculi positam, superstitem designare; Θ vero ad uniuscuiusque defuncti nomen solere apponit.. Ille mihi saepe sublesta fide; et certe hīc. Quae enim ratio cur T vivum notaverit? Aut quid alibi exemplum? Ego de V illud verum scio; et valde inclino, ut litteram eam potius hic sit reponendum. Nam ecce in sepulchralibus lapidibus, quoties pluribus monumentum aliquod extructum, adscalpi solet; qui ex iis super terram, qui sub terra; illis V praeponebatur, prima scilicet in «vivus», littera; istis Θ, quae in «thañatos», capitalis. Noto et vulgo adhuc non vulgatum, et firmo exemplis.

(Ad proximum numerum).

I. LIPSIUS.

SS. D. N., comitibus aulicis omnibus, eius fratre Angelo Sarto et leviro Parolin, in « lapidum museo » excipit Venetos octingentos, in Urbem profectos ut obsequii et gratulationis testimonium reddenter Patriarchae quondam suo, in supremum Petri solium nuper evecto.

Rūnus vir Iosephus Pescini, ex urbe Venetiarum, in capellanos Pontificis intimos et alter ab epistolis adiutor eligitur; in collegium cubiculariorum Aloisius Marini, sacerdos Bassanen, adscribitur; ex eius vir Michael Antonini, et S. C. rerum ecclesiasticearum extra ordinem, Protonotarius apostolicus ad instar partipantium renunciatur.

— die XII admissio ad Pontificem datur exēmo viro Iosepho Gandolfi, episcopo Mandelen.; rr. dd. Maximiliano Kugelmann, rectori generali Piae Societatis Missionum; Laurentio Jansens ex Ordine S. Benedicti, curiae Anselmiane in Urbe rectori; nobilibus viris Theodoro comiti Ravignani, Vicentino; Gabrio Frigo doctori, Vicentinae provinciae legato; Aloisio Do Conto e Castro Mērens de Tavera, equiti torquato; Aloisio Olivi, athenaei Mutinensis doctori.

Emus vir Marius Card. Mocenni inter Purpuratos Patres S. Congregationis de Propaganda Fide addictos deputatur.

— die XIII aditus est exēmis viris Petro Iorio, archiepiscopo Tarantino; Iosepho Ricciardi, episcopo Neritonem.; rūnis dñis Thomae Rodriguez. Priori generali Augustinianorum; P. Rodriguez de Prada eiusdem Ordinis, speculatoriae turris Vaticanae moderatori, cum suis accessis; Thomae Lanza, praeposito generali congregationis clericorum doctrinae christiana tradendae; Aemilio Perez, procuratori generali Augustinian. excalceatorum in Hispania.

— die XIV, mane, exēmis viris Benedicto Lorenzelli, apostolico legato apud Francogallos; Camillo Rosspigliosi, principi Urbano, cum uxore et filio Ioanne Baptista; denique aliquot alii nobilibus familiis. — Vespere autem pluribus Anglis peregre in Urbem profectis, atque ab exēmo viro Edmundo Stonor, archiepiscopo Trapezuntino coram productis; et globo civium ex Mexicana republica, atque Mexicanis adulescentibus Collegii Pii Latin Americani alumnis cum episcopo Meehoacan., et Mexicanae civitatis apud apostolicam sedem legato, splendida dona et obolus ad Pontificem afferentibus.

— die XV exēmis viris Henrico De Dominicis, episcopo Amalphitan.; Vescia, episcopo Policastren.; Valdarehi, vicario apostolico Urbinate.; rūno p. Pio Mayer. Priori generali Ordinis Carmelitarum vestitoris observantiae cum suis consiliariis; r. antistitiae virginis et S. Ursula cum sanctimonialibus quibusdam suis; denique reverendis Fratribus congregationis ad adulescentes christiana doctrina insituendos moderatoribus.

ACTUARIUS.

ANNALES.

Regalia itinera — Inter Russos et Iaponios discrimina — Macedonum res — Administrorum collegia in Anglia et in Servia restituta — Francogallici coetus sessiones resumptae.

SUPERIORUM dierum eventus praecipi Italianam maxime attingunt, tum ob iter Victorii regis ad Francogallos expletum, unde confirmatae amicitiae inter Latinas gentes pignus exstitit, tum ob dilatum a Nicolao, Russorum Caesare, adventum in Urbem.

Cuius quidem capti consilii, ut vera fateamur, haud apprime caussa patet. Si enim iis quae propalam vulgata sunt est praestanda fides, impedimentum ex socialistarum arrogantia est repetendum, qui nec convicis pepercunt nec rudibus minis, ut Augustum hospitem a proposito suo averterent. Sed tamen ignorabat ille, seditiosos hos homines perpancos esse in Italia, eosque a verbis ad facta numquam esse

reapser processuros et ad instar catulorum ringtonium in suum cubile demissa canda demum se abdituros? Ignorabatne Romanorum humanitatem et liberalem animum, qui si in ipsis tyrannos numquam reverentiam amisit, numquam in eum fuisset demissurus qui optime sciebat et patrem immensi populi sua curae commissi, et pacis auctorem inter omnes gentes, quantum potuit, semper exstisset? Non inficer alte in eius pectus descendere debuisse cunctationes quasdam et animi fluctuationes Itali gubernii, quasi incerti quid sibi esset agendum... Cum vero administris, prouti decebat, a munere sese abdicaverint, nullam nunc ipse moram interponat, tollatque dedeens quo Romanorum fama immerito est inquinata.

★

Properet igitur Russorum Caesar iter ad nos, hac etiam ratione, ut demonstret nubem novisimam brevi esse dissipatam, unde, candide fateor, non levem caussam dilatae ipsius visitationis video. Diserimen dieo inter Russos et Iaponios, qui feruntur arma et reliqua belliea instrumenta parare ad vim in Russos ferendam, si statuta hora, quae proxima fit, a Mandchouria non fuerintabitur. Quae quidem res licet ex recentibus nuntiis, in maius extollitur, inducium tamen est Iaponios haud aegre ferre regionem illam a Russis occupari. Quid inde si hi, quamvis iure, non relinquant? Sapientia ne civilis vinceat et quaestio amice componi poterit? Haec certe Nicolai mens; at est timendum ne rei publicae sua studio ita Iaponi incendantur, ut impossibile fiat ignem extinguere. Quod Deus avertat!

★

Nihil novi ex Macedonio vulcano, nisi excipias operam indesinenter productam Vindobona et Petropoli Bysantium, ut, in regionibus saltem ubi quies redditum est, nulla mora interposita, ad reformationes deveniatur. Quibus sollicitationibus, Itali et Angli quoque accessere; Angli, qui ab ipso antiquo praeside Balfour administratorum collegium renovatum habuere, in eius facie haud multum a praecedenti dissimile, dum Chamberlanus ille, qua est pertinacia, suam sententiam de re vectigali quotidie fusis orationibus tuerat.

★

In Servia pariter nova est constituta regni gubernatio, eique Gruie praepositus. Petrus rex de more orationem habuit, qua pauca dixit de statu rei publicae, insistens potius de bonis cum exteris populis rationibus atque de exercitus meritis. Proculdubio prudentiae civilis id fuit, ne verbum quidem facere de difficultatibus inter quas Servia agitatur: de redditibus publicis exhaustis, de oeconomica re depressa, de administratione incomposita, de exercitu in duas partes diviso; silentium vero rerum naturam nequit superare.

★

In Gallia publici coetus sessiones resumptae nova Combesii oratione — equid mirum? — de sodalium religiosorum exterminio prosequendo....

POPOPLICOLA.

LIBRORUM RECENSIO.

Leonis XIII P. M. Carmina, Inscriptiones, Numismata. — Coloniae, 1903, apud I. P. BACHEM. Hoc nitido volume, quod paulo ante mortem Leonis XIII in lucem prodit, carmina huius Pon-

tificis universa et singula comprehenduntur, ne exceptis quidem novissimis quae, nondum vulgata, augustus poeta ultro editori remisit. Ita factum est, ut *Nocturna ingemiscantis animae meditatio*, quod Carmen Vaticani oloris ultimus fuit cantus, in hoc primum libro innotuerit.

Editionem accuravit el. vir Iosephus Bach, litterarum doctor, rector Lycaeii episcopalis in urbe principe Alsatiae, Argentina. Neque ille nuda tantum Carmina et Inscriptio undique collegit; sed his et opportinas addidit annotationes, et praemisit, praeter concinos versus dedicatorios, longiore praefationem in qua multa disserit de indole Leonis poetica, de carminum materiis, de variis, quae adhibita sunt, metris, de stili puritate, robore, perspicuitate, elegantia. Adiecit tandem, quod nemo ante eum fecerat, imagines eorum numismatum, quae singulis annis, ut illustrare aliquod factum posteris proderet, Leo XIII addita inscriptione, excudi iussit. In singula vero numismata Brunellius, Perusino Seminario adlectus professor, italica composuit poemata (vulgo sonetti), quae latine reddidit Marotius. Ac latina haec carmina refert liber noster ex ordine, addita interpretatione germanica, quam Carolus Marbach, praesul Argentinensis, elegantissime concinnavit.

Cuique profecto latinarum Musarum cultori gratis sum hoc erit volumen. Minus tamen in eo placet, quod editor in annotationibus et praefatione lingua usus est germanica. Cur non potius latina, quam ille quidem optime callet, ut ex distichis patet, quibus lumen dicat Pontifici poetae?

Hoc si fecisset, ampliorem suo libro campum aperisset, universum nempe orbem; quum, in praesenti, vix ille fines excessurus sit populorum germanice loquentium.

F. X. R.

AENIGMATA

I.

Dum romana stetit virtus, vel matribus auctus
Est honor et cultus nomine perpetuo.
Signat vox eadem, flexu breviata, fluentum.
Quo magis increset Sequana dives aquis.

II.

Dona mihi praebet; do iam tibi visere quereum
Fatidium. En prostat; perlege, amabo, retro....

A. M. ASTENSIS.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

P. VERGILII GENINI
MINUTIARUM
LIBRI DUO.

Aenigmata an. VI, n. XVII proposita his respondent:

1) Calo-Calor; 2) Pica-Spica.

Ea rite soluta miserunt:
Mich. Fusco, *Formicola*. — Iul. Lemette, *Liverpolia*. —
Guil. Schenz, *Ratisbona*. — Lad. Lud. Podobinski, *Cracovia*. —
L. Le Provost, *Briocen*. — Cam. Strashill O. F. M., *Vitaco*. — I. Wilhelm. Battle. — Fr. Steiba, *Strigovia*. — Ant. Lassota, *Sutrio*. — A. M. Mattioli B.^{ta}, *Asta Pompeia*. —
Car. Stegmüller, *Sabaria*. — Ioan. Galbiati, *Carugo*. — Ioan. Sismondi, *Brusasco*. — Ed. Burg, *Argentorato*. — Am. Robert, *Mariaville*. — Raph. Astorri, *Firmio*. — V. Hertel, *Mendhusio*. — Dom. Farese, *Neapoli*. — Ios. Czudek S. I., *Bzozów*. — Ios. Wabner, *Versaria Potom*. — Ios. Walter, *Neo-Eboraco*. — Guil. Müller, *Monachio*. — Coll. Scholarum Piarum *Stellae*. — Ioan. Cantono Ceva marchio, *Vercellis*. — St. Figielksi, *Prasmyto*. — Mich. Vidal, *Palma in insula Maiorica*. — Petrus Tergestinus. — Alois. Cappelli, *Senis*. — Petr. Garrone, *Pezzano ad Vercellas*. — I. Pages, *Penang*.
Sortitus est praemium.

JOANNES SISMONDI.

ad quem missum est PETRI ANGELINI opus, cui titulus:

LOLIUS

SIVE

DE PROVECTA LATINITATE.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Facis* Phil. Cuggiani.

ehenduntur, ne ex-
ondum vulgata, au-
it. Ita factum est,
ae meditatio, quod
fuit cantus, in hoc

sephus Bach, litter-
opalis in urbe prin-
ille nuda tantum
e collegit; sed his
et, et praemisit, praes-
s, longiorem praec-
indole Leonis poe-
ariis, quae adhibita
bore, perspicuitate,
nemo ante eum fe-
tum, quae singulis
posterioris proderet,
eudi iussit. In sim-
Perusino Seminario
uit poematia (vulgo
tius. Ac latina haec
dine, addita inter-
is Marbach, praesul
imavit.

rum cultori gratis-
tamen in eo placet,
praefatione lingua
is latina, quam ille
iehis patet, quibus

libro campum ape-
quum, in praesenti,
pulorum germanice

F. X. R.

TA

matribus auctus
perpetuo.
riata, fluentum.
a dives aquis.

visere quercum
amabo, retro....

ASTENSIS.
enigmatis inter-
moderatorem
unus, sortitus,
ulus:

a his respondent:
Spica.

Lutetiae Parisiorum, ubi tanta, dum seribo,
discurrunt populi laetitia tantusque plausus ho-
nos in Italos insonat, ferrearum venum pessi-
mus ille occursum fuit, quo Idibus Augustis
una in aliam vaporitrahæ, per foramina su-
burbana decurrent, inciderunt. Inclusæ ar-
serunt machinae, incensi currus, viatorum tur-
bae fumo obvolutæ, oppressæ ruinis, adustæ
igni, victimas dereliquerunt in fovea quatuor
super octoginta, totidem forte viduatorum aut
orphanorum luctus et gemitus!

¶

Paucis inde diebus Antillas insulas horrida
tempestas vastat, iamdi vulcani rabie et ter-
raemotus probatas. Impetu procellæ pessum-
dantur sata, demerguntur littora, corrunt ur-
bes, atraque nox diei regna corusea occupat.
Neapolitani autem cives, ad nostras oras, im-
minere interea hand absimile sibi exitium me-

opus, cui titulus:

TE.
iurisperitus.
Cuggiani.

LE LAUDI LATINE IL CANTICO DEL SOLE DI S. FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncula, 1897

Hoc libello, praeter venustum praefatiunculam a Paulo Sabatier, viro
rei longe peritissimo, scriptam, continentur *laudes latine* cum inter-
pretatione italica, *Canticum Solis*, et illa *Speculi perfectionis* capita, quae
Cantici originem exponunt, aliaque permulta. Libellum hunc Iulius Sal-
vadori, litteris tradendis in Romano Athenæo doctor egregius, maxima
editit cura, ac Romæ apud commentarii *Vox Urbis Administratorem* venit
L. 0.50, in pauperum levamen.

IUVENIS QUIDAM ITALUS MEDICINÆ DOCTOR

artem suam profiteri cupit apud exterias gentes.
Si quis itaque officium aliquid ei offerendum habeat
certiore de re faciat

Commentarii *Vox Urbis* administratorem,
qui negotium aget.

PER ORBEM.

OESTUPEFACTOS saltem, - credere enim do-
lentes non audeo, - lectores puto et so-
cios, quod iamdi silere me de itineribus meis
viderint; at certe iudico valde simul solatos,
quia totidem fortunæ iniurias, totidemque
pessima fata spectare, silentum meum abstu-
lerit. Equid vero? Num vobis tantum, o hu-
manissimi, miserationis esse sensum, vel tae-
dii, vel laboris arbitremini? Nonne et mihi
misello, tot inter nefasta annum integrum pe-
ragranti, quietis esse cupidinem creditis, at-
que pacis solatique desiderium? Heic cansum
silenti sevit fuisse; ius enim et mihi ali-
quantulum requiescendi ab assidua peregrina-
tione inter ruris otia, praesertim vero cani-
culari tempore, quod defluit, unde non est,
nisi ad polaria orbis limina, refugium et salus.

Et profecto; si persequutus assuta fuisset
itinera, putatisne faustiora spectacula fuissent
præmium diligentiae? Haud equidem suspicor.
Satis enim sit calamo veloci recolere que
attulit praeteritis diebus instabilis illa dea
eaque nec omnia, sed vix maxima atque gra-
vissima, ut iustum mihi veniam et excusatio-
nem largiri non dubitetis.

¶

Lutetiae Parisiorum, ubi tanta, dum seribo,
discurrunt populi laetitia tantusque plausus ho-
nos in Italos insonat, ferrearum venum pessi-
mus ille occursum fuit, quo Idibus Augustis
una in aliam vaporitrahæ, per foramina su-
burbana decurrent, inciderunt. Inclusæ ar-
serunt machinae, incensi currus, viatorum tur-
bae fumo obvolutæ, oppressæ ruinis, adustæ
igni, victimas dereliquerunt in fovea quatuor
super octoginta, totidem forte viduatorum aut
orphanorum luctus et gemitus!

¶

Paucis inde diebus Antillas insulas horrida
tempestas vastat, iamdi vulcani rabie et ter-
raemotus probatas. Impetu procellæ pessum-
dantur sata, demerguntur littora, corrunt ur-
bes, atraque nox diei regna corusea occupat.
Neapolitani autem cives, ad nostras oras, im-
minere interea hand absimile sibi exitium me-

FIGURÆ URBIS ROMÆ

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE
COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO

veneunt apud comm. VOX URBIS Administratorem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 × 0.24)

qui sociis commentarii VOX URBIS dono datur
venit singillatim L. 2.50

apud comm. VOX URBIS administratorem.

SI QUIS PLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

TORQUATI TASSI HIEROSOLYMA LIBERATA

a IOSEPHO TORALDO e versibus Italicis in
latinos conversa,

apud *Vocis Urbis* administratorem
ven. lib. 6.

tuerunt, cum Vesevum illum gigantem die
nocte flagrare vidissent mensibus integris,
et candentes flammarum rivos eius ex ore
discurrere ad subiectas valles, et somnos suos
inquieto bombo assiduo tonitruum, terræ vi-
scera agitantium, perturbatos senserint.

¶

Sed qui rivuli sunt, quae flumina, cum flu-
minibus cendentibus comparanda per Caucasea
Russiae ora discurrantia? Atqui petrolei arden-
tis hanc atrocissimam furiam nulla naturæ ira,
sed scelestæ tantum hominum voluntas incen-
dit. Ex desertione opificum absque lege, absque
fraeno, huiusmodi colludent fructus! Iamque
ignis rabie non tam liquidi putre vorantur
adhue, quibus forte dives dominus sibi divi-
tias congerat, sed et humiles casae et oppida
opificium delentur ipsa, qui, in foveam quam
fecere incidentes, dum alienæ dant operam
ruinae, suum sibi parant exitium, uxoribus et
pueris tecta auferunt et panem.

Quae, simili facie, Budapestini in urbe exorta
sunt haud saltem paravit homo. Ardet empo-
rium nomine Goldsberger, vigilumque virtus
eximia operatur facta, ut vivos incolas e flam-
mis eripiat. Quid non audent audacissimi? Sea-
leæ in aerem quasi suspensæ apparent, dum
sanguineo adspicte fucantur domus adversæ
et viae. Ita sospitant illi, mulieres puerosque
recuperant. Sed miserorum nonnulli quoque
sunt, qui sese in extensa ad salutem retia e
fenestræ deficiente, nec firme consiliente,
extra refugium procedunt in via lapides, fra-
ctisque membris vitam amittunt.

¶

Beatum subinde ad oppidum et Itali nos
infortunio funestati sumus atroci, cum curruum
onerariorum series in vehes alias occurrerit,
quaes milites nostros ab bellicas exercitationes
properantes Venetorum per fines deducebant.
Quanta juvenum fortissimorum elades!...

¶

Quaerenti tandem ridiculum aliiquid, quo eri-
gam in fine recensionis huius tristissimæ le-
gentium animos, in memoriam revocabo cruentam
ullam contumeliam, quam Combescius « pre-

sbyterophobus » inter Massiliensem ovationes
sustinuit. Cruentam profecto ex purpureo co-
lore pomi, quod eius in faciem benignus quidam
anarchista intulit. Cuius tamen exemplum
ne imitemini, quaeso, humanissimi vos, ad eodem
praemio illius negligientiam donandam, qui ad
vos hodie rediit.

VIATOR.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

Q. Valerii Catulli carmina selecta con note
del Prof. G. B. Bonino. - Edid. I. B. Paravia
et Soc. Augustae Taurin., Romæ, Mediolani,
Florentiae, Neapol. - (Ven. lib. 1, 40).

Ad Pium PP. X carmina CARMELI PEZZULLO.
- Aversae, ex officina Fabozzi, 1903.

A. WOLFE. Umbrae. — Neti, ex off. Fran-
cesci Zammit, MCMIII.

A. MONTI e V. PETRONI. Grammatica lati-
na con brevi notizie di analisi logica. -
Parte prima (Ven. lib. 1) — Esercizi latini re-
lativi alla grammatica latina con opportuni
esercizi di grammatica italiana ad uso della
prima classe ginnasiale (Ven. lib. 2). - Edid.
I. B. Paravia et Soc., Augustae Taur., Romæ,
Mediolani, Florentiae, Neapol., 1903.

F. M. Italus Gallorum gloriae cupidus Com-
besi facinora insectatur. Carmen. -- Viterbiæ,
ex off. Monarchi.

FERRARI CAN. FERDINANDO. Fioretti, ossia
Duecento sentenze religiose-morali estratte
dalle lezioni sui Maccabei del P. Antonio
Cesari. Veronæ, ex off. G. Marchiori, 1903.

CESARE A. DE CARA S. I. Di alcuni criterii
incerti nella paleontologia e storia antica. -
Le scoperte di Creta e il criterio cronologico
(Excerptum e comm. La Civiltà Cattolica ser.
XVIII, vol. XI, fasc. 1277, 1279).

ARISTIDE SÉCHERESSE. Traité élémentaire
de prononciation latine suivi d'un tableau
montrant la concordance de quelques suffixes
romans et d'exercices de lecture et de scan-
sion. - Lutetiae Paris. ex off. Armand Colin.
(Ven. lib. 2).

Almanacco illustrato delle famiglie cattoliche
per l'anno di grazia 1904. - Romæ edid.
Desclée, Lefebvre et Soc. (Ven. lib. 0, 50).

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS
COMM. VOX URBIS IN AN. MDCCCCIII

Premium subnotationis est in Italia Libell. 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. $7\frac{1}{2}$; Coron. 15 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM
COMMENTARII "VOX URBIS,, POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,
ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA.

Qui premium ut supra miserit infra lanuarium mensem anni MDCCCCIII, praeter Commentarii numeros omnes qui edentur ipso anno MDCCCCIII, accipiet *ad libitum*

- a) Librum (vulgo « album ») praecipua Urbis referentem, pulchritudine insignem, atque Commentarii moderatore iubente expresse adstructum; *sive*
- b) Urbis e laniculo monte prospectum (Tabulam aere cusam metr. $1,10 \times 0,24$); *sive*
- c) Collectionem chartularum electissimarum, quae distinctae coloribus plurima de Roma, iuxta optimarum artium placita, referunt.

QUI NOVOS DABIT SOCIOS

elget insuper:

- a) Libros de disciplinis omnibus, de bonis litteris, de Ecclesiasticis rebus quolibet e bibliopolarum catalogo, usque ad dimidium subnotationis annuae suae, id est in Italia ad Libell. 5; extra Italiam ubique ad Libell. 7, 50; Marck 6; Sch. 6; Doll. $1\frac{1}{2}$; Rubl. 3; Flor. $3\frac{1}{2}$; Coron. $7\frac{1}{2}$. Ipse electos libros describat atque Commentarii administratori significet; gratis mittentur, excepto impendio diribitorio Reipublicae debito; *sive*
- b) E picturis Urbis grandes duas, photographice redditas, prouti voluerit ac significaverit; usque, ceu supra, ad dimidium annuae subnotationis;
- c) *Sin potius cupierit, dimidium subnotationis premium ei remittetur qua pecunia dimiserit.*

Hac ultima conditione (c) modus datur sociis, quo si binos dederint socios novos, ipsi *gratis* Commentario fruantur; sin, possint amico favere, Commentarium dimidiato pretio praebentes.

Notatum vero plane volumus nos nova omnino sociorum nomina exspectare tradenda; non enim socios novos umquam existimabimus eos, qui nomen suum olim iam Commentario dederunt.